

3. Кучма В.Р. Синдром дефіцита уваги з гіперактивністю у дітей: (вопросы епидемиологии, этиологии, диагностики, лечения, профилактики и прогноза) / В.Р. Кучма, И.П. Брызгунов. – М.: Олег и Павел, 1994. – 98 с.
4. Лютова Е.К. Шпаргалка для родителей / Е.К. Лютова, Г.Б. Моница. – СПб. : Речь, 2007. – 136 с.
5. Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі / А. Обухівська, Т. Ілляшенко, Т. Жук. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет (Бібліотека "Шкільного світу"), 2012. – 128 с.
6. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л. : Крео, 2008. – 323 с.
7. Суковський С. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: poradnik для батьків / С. Суковський. – Львів : Колесо, 2008. – 144 с.
8. Barkly R.A. Hyperactive children: A handbook for diagnosis and treatment / R.A. Barkly. – N.Y., London, 1987. – 84 p.
9. Goldstein S., Goldstein M. Managing attention deficit hyperactivity disorder in children: A guide for practioners. 2nd. edition. New York: John Wiley and Sons, Inc.; 1998. – 235 p.

An attempt to justify the need for an integrated approach to education and training of hyperactive preschoolers and to identify the main areas of a comprehensive program of correction and psychological support for children with hyperactive attention deficit disorder and in the process of education and training.

Keywords: *hyperactivity, hyperactive attention deficit disorder (HRDU) psychological correction, psychological support, integrated approach.*

УДК 159.923.37

Ольга Милюзина

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлена методична розробка арт-терапевтичного впливу засобами народного мистецтва на учнів підліткового віку в контексті психологічного супроводу в умовах загальноосвітньої школи. Розглянуто аксіологічні аспекти арт-терапевтичного впливу засобами народного мистецтва на поведінку підлітка та формування його особистості загалом.

Ключові слова: *підліток, народне мистецтво, арт-терапія.*

Світ, у якому ми живемо, з кожним роком стає більш складним, тому пристосування підлітка до умов сучасного життя і пошук в ньому гідного для себе місця вимагає від нього дедалі більше зусиль. Нівелювання загальнолюдських ідеалів, невідповідність між соціальними цінностями, прагненнями й соціально організованими засобами їх задоволення зумовлюють активізацію процесу ціннісно-сислової дезорієнтації підлітка. Напруження в соціальній ситуації призводить до виникнення станів невизначеності, невпевненості, підвищується рівень

підліткової тривожності, фрустрованості, агресивності, що своєю чергою стає причиною появи в нього особистісних дисгармоній.

Актуальною постає проблема створення умов для кваліфікованої психологічної допомоги щодо своєчасного вирішення протиріч внутрішнього світу підлітка, активізації у нього внутрішніх ресурсів самостворення.

Зважаючи на це, в освітньо-виховній системі національної освіти складається особлива культура підтримки, а також допомоги дитині шляхом психолого-педагогічного супроводу, що розглядається як особливий вид допомоги підліткові та забезпечує його особистісний розвиток і виховання в умовах освітнього процесу. Завдання психологічної служби загальноосвітньої школи полягає в тому, щоб допомогти дитині в межах її віку оволодіти засобами саморозуміння, самосприйняття і саморозвитку в контексті гуманістичної взаємодії з людьми, у збагатити її духовний потенціал з метою досягнення більш високого рівня самоактуалізації, більш гармонійного входження у "світ рідної культури". У вирішенні цього завдання, на нашу думку, значну роль здатні відіграти новітні напрями психотерапії та психокорекції, зокрема сучасні арт-терапевтичні технології, які знаходять дедалі ширше визнання у вітчизняних психологів.

Заняття різними видами художньо-естетичної діяльності сприяють психологічному розвантаженню, розвитку креативності та індивідуальності особистості, покращенню її самопочуття (А.Захаров, А.Копитін, Л.Лебедєва, В.Оклендер, О.Хухлаєва, Л.Назарова). У контексті цього підходу творчий процес є основним терапевтичним механізмом, який уможливорює в особливій символічній формі перебудову внутрішньої травмуючої ситуації, знаходження нової форми її вирішення. Водночас одним з найбільш доступних видів арт-терапевтичного впливу, який реалізується у формі психокорекції, є психотерапія засобами народного мистецтва, яке є складовою частиною фольклору.

У народному мистецтві сконцентровані глибинні шари духовного досвіду, що спресовані у місткі знаково-символічні структури, здатні промовляти до розуму і серця кожного, хто долучений до творення і функціонування. Особливість народного мистецтва полягає саме у співвідношенні, спорідненості й конкретному взаємопроникненні смислу й образу. Духовне життя у художньому мисленні – це наслідок діалектичного зв'язку "єдиного народного духу" та етичних і естетичних потреб людського Я. Як зазначав О. Потебня, місце їх "зустрічі" – народна творчість [8, с. 382].

Художньо-образне багатство змісту творів народного мистецтва, зокрема вишивки та писанки, зумовлене системою виразальних засобів, що "ліплять" і формують образ, надаючи йому внутрішню доцільну життєвість. Дійсність, дистанційована від безпосередньої поодинокості явищ реального світу, укладена у форми іншого,

ідеального буття, у виразні, художньо доцільні, чуттєво сприймані образи, стає предметом цілісного розумно-переживального ставлення.

Враховуючи те, що народне мистецтво є своєрідним засобом закріплення колективного духовного досвіду, психокорекційний вплив засобами народного мистецтва істотно впливає на процес ціннісного орієнтування підлітка. Ми вважаємо, що значущий для підлітка ціннісно-смысловий зміст, втілений у твір народного мистецтва, стає елементом системи ціннісних орієнтацій і може виступати регулятором діяльності особистості підлітка у різних сферах життя.

Виходячи зі сказаного, нами була визначена мета даної розробки: визначити аксіопсихологічні чинники арт-терапевтичного впливу на особистість підлітка. У безпосередньому зв'язку з метою були визначені задачі дослідження: 1) теоретичний аналіз вивчення аксіопсихологічних чинників арт-терапевтичного впливу на особистість засобами народного мистецтва, зокрема вишивки та писанки; 2) розробка методичних аспектів проведення занять з використанням арт-терапії засобами народного мистецтва у групі дітей підліткового віку.

У цьому зв'язку зазначимо положення Р. Шульги. Естетичне засвоєння є "функціональною структурою, яка функціонує і пульсує у процесах будь-якої людської діяльності, у їх предметних засобах і результатах" [17, с. 38]. Подаючи життєвий матеріал естетично значущим боком, мистецтво таким чином активізує діяльність естетичного смаку. Активізація естетичного смаку може бути початковим елементом у досягненні бажаного ціннісного орієнтування – удосконалення особистості у тій чи іншій сфері. Усвідомлення для себе значущості естетичної цінності може зумовити істотні зміни в ієрархії цінностей особистості.

На думку В. Крутоуса, така особливість функціонування естетичного ідеалу визначається "потребою людини звести в єдину систему, уявити у вигляді ієрархії весь світ її цінностей. Вхідження в це коло кожної нової цінності, зміна абсолютної чи відносної значущості хоча б однієї з них зумовлюють відповідну модифікацію всіх елементів системи.." [17, с. 65].

Ціннісні орієнтації, з одного боку, формуються у процесі естетичних оцінок конкретних творів, а з іншого – вони самі спрямовують вибіркове оцінне ставлення до мистецтва. При цьому, згідно з О. Рудницькою, відповідно до ціннісних орієнтацій в одному і тому самому художньому матеріалі ніби проставляються різні курсиви, які загострюють певні риси того, що сприймається, і перетворюють їх у почуте або побачене. Стратегія сприйняття, як правило, не усвідомлюється реципієнтом і не піддається самоспостереженню. Вона становить звичний принцип його дій, який характеризує спрямованість художнього спілкування, мистецькі уподобання, індивідуальні шляхи "вхідження" в образний зміст твору, особистісні смисли, які суб'єкт відкриває у ньому [13, с. 116].

Для пересічної людини всі її уявлення є істинними, адже вона їх такими вважає і діє відповідно до них, хоча комусь вони можуть здаватися наївними чи банальними. Зона її світосприймання є сукупністю уявлень, що сформувалися під безпосереднім впливом практичної діяльності, особистого життєвого досвіду як оперування типовими, звичними для певної культури способами освоєння світу. Підлітки впевнені, що світ такий, яким вони його собі уявляють, і складається з незліченної кількості самоочевидних речей, предметів, людей, подій, які вони сприймають як природні і звичні.

Психологічний час молодого людини дедалі більше опановується завдяки далеким від реальності мріям, надіям, бажанням і досить конкретними життєвими планами, програмами, нормами. Щодня відбувається велика кількість внутрішніх і зовнішніх подій. Буденність сприймається із захватом, її хочеться змінити, переобладнати, зробити святково-несподіваною і в такій суцільній несподіванці постійно перебувати [16, с. 147].

Як зазначає І. Бех, сучасний підліток по-справжньому вирішує проблему шляху самореалізації – продуктивно-творчого чи споживацького. А це безпосередньо пов'язано з його настановленнями стосовно інших людей і матеріальних цінностей. Наставлення визначають егоїзм чи альтруїзм, пожадливість чи безкорисливість, творчість чи споживацтво. Тому і вплив суспільного виховання на особистість може відбуватися переважно двома шляхами – або вплив на сім'ю і вже через неї – на дитину, або створення у референтній групі, яка зайнята педагогічно організованою діяльністю, атмосфери доброзичливості й творчості [1, с. 680].

Творча взаємодія підлітків в арт-терапевтичній групі в умовах психологічної служби загальноосвітньої школи за допомогою засобів народного мистецтва, на нашу думку, дасть можливість школярам не тільки виразити як ранні, так і актуальні в контексті "тут-і-тепер" усвідомлювані і неусвідомлювані почуття і потреби, а й за допомогою втілених у символічних образах писанки та вишивки ціннісних орієнтирів змістовно "наповнити" свою спрямованість на реалізацію і розвиток власного "Я".

З метою збереження емоційного благополуччя особистості підлітка, а також зміцнення і усвідомлення ним зв'язку між різними аспектами психічного досвіду і системи цінностей, нами було сформовано терапевтичну групу учнів підліткового віку, які вже мали достатній рівень підготовки у вишивальному мистецтві. Метою арт-терапевтичного впливу в межах запропонованої методичної розробки було розширення меж естетичного сприйняття, актуалізація, вияв та усвідомлення почуттів підлітків, розкриття їх творчих можливостей та удосконалення емоційно-ціннісного самоприйняття.

Методика та організація дослідження.

Програма передбачає вісім занять тривалістю 1 година 30 хвилин. Заняття проводилися раз на тиждень. Апробація програми проходила протягом жовтня-листопада 2012 р. на базі ЗОШ I-II ст. с. Копанки Калуського району Івано-Франківської області. У заняттях брали участь 9 учнів 7-9 класів.

Структура занять. Кожне заняття складалося зі вступної частини (визначення ведучим теми заняття і короткого її обговорення з учасниками, "розігріву"), основної частини (виконання однієї вправи з наступним обговоренням процесу виконання та її результатів), і заключної частини (заключна рефлексія заняття, прощання).

М'яко структуруючи хід групових арт-терапевтичних занять, підліткам пропонувалися "відкриті проекти" з різними варіантами тематичного і технічного вирішення творчих завдань. Внутрішньо збираючись перед чистим полотном чи яйцем, які не ставлять перед підлітком ніяких вимог чи цілей, і дуже уважно вслуховуючись у себе, школяр отримує можливість "зупинитися" і побути у сфері внутрішньої тиші та пустоти: розірвати свою безперервність, перервати повторюваність, звільнити себе з-під влади звичних уявлень, концептуальних стереотипів. У такому пустому, розчищеному, але поглинаючому просторі у підлітка з'являється шанс включитися з ним у процес живої аутокомунікації. Смирено слухаючи голос своєї актуальної екзистенції, школяр рухається у спів-звуччі та у співтворчості "тут-і-тепер".

Народження нового досвіду супроводжується його графічною фіксацією. "Суб'єкт відкриває очі – перед ним непередбачувана подія: неочікуваний, вільний, живий графічний текст, який він, можливо, вперше "зумів і посмів сказати собі" [2, с. 102]. При цьому художній образ як вища форма естетичної образності постає явищем "одушевлення" природного світу, світу предметності, а відтак, засобом уведення їх у людську життєвість не як суто матеріальних форм, а як носіїв ідеальної життєвості. Як такі вони дають змогу людині прояснити власні духовні стани, проникнути у потаємні глибини буття, усвідомивши його як цілісність "усього в усьому" [8, с. 377].

Спостереження за самостійною діяльністю виявляє характерну для підлітка захопленість зображенням. Часто, не пам'ятаючи про оточуючих, він розмовляє сам із собою, його настрій і темп роботи змінюються залежно від змісту, який передається. На початку занять візерунки писанки виглядають як павутина і зазвичай дещо розмиті. Проте підліток дуже уважний до створеного орнаментального зображення, вислуховуючи відповіді своєї свідомості на рухи писачком. І в цій роботі народжується той рух, який можна назвати "вдалим", оскільки він стає незвичайно живим. Це підтверджують слова учениці Надії М.: "Писанка – це омріяна поезія, яка захоплює дух".

На наступних заняттях крок за кроком, через "досвід себе" – суб'єкт творчості починає розвивати й уточнювати своє само розуміння. Цей досвід "вислуховування себе" розгортає і змінює "теперішнє" суб'єкта.

Створити умови для появи нових індивідуальних структур, а не закрити новий особистісний досвід суб'єкта текстом інтерпретації нам дозволить "феноменологічна установка", тобто установка на "живий досвід" читання і сприймання тексту. Інтерпретація тут дасть можливість "заговорити самому тексту", вона – "не замість нього, а разом з ним", вона є "розширенням, продовженням, поглибленням тексту, який читається" [2, с. 105].

Народження нової індивідуальної смислової структури трансформує спосіб бачення підлітка. Ця структура формує в психіці суб'єкта певний "орган життя", проходячи через який, реальність стає, як зазначає М.К. Мамардашвілі, певною "формою для досвіду" [2, с.108]. Суб'єкт починає будувати свій життєвий простір, виходячи з того змісту і цінностей, які породжує цей символ, й істотно впливає на становлення саморозуміння суб'єкта.

Основою асоціацій, які наповнюють художньо-естетичний образ твору народного мистецтва, є міра вираженості естетичного ідеалу, міра психологізації образу, тобто, більше чи менше наповнення образу індивідуальними переживаннями, почуттями та поглядами підлітка. У побудові естетичного образу вишивки чи писанки вирішальну роль відіграє контекст розгляду власного життя, який спрямовує та конструює сюжет роботи у певному напрямку, наповнює новим змістом.

Як доповнює Н.Кулагіна, "два об'єкти, хоч і рівні в екзистенційному плані, стають одним у символічному плані, стають взаємозамінними". Тому кожен символічний образ "будує" мережі відповідностей, у яких кожен предмет може бути прирівняний до іншого. При цьому символ виступає певною цілісністю, своєрідним смисловим центром, що надає якісно нового виміру через ланцюг аналогій та асоціацій.

Основою символічної аналогії та асоціації є наявність "спільного ритму" між різними феноменами; "спільний ритм – це певний динамічний фактор, характерний спосіб вираження просторової, формальної і позиційної подібності" [10, с. 61]. Символ завжди передає ідею (цілісність), а не явище; подає щось невловиме, непоясненне, нечуттєве: абстрактні ідеї та цінності, духовні сутності.

У цьому контексті слушно зауважує майстриня-вишивальниця Марія Б.: "Символи, що вичитуються не розумом, а скоріше глибинами свідомості, заворожують, манять погляд, ведуть за собою у простір, який відкривається за площиною орнаменту".

Кожен орнаментальний символ має свій смисл, який, з одного боку, може виступати як колективний (те, що вкладено в розуміння цього символу з давніх давен), а з іншого боку – як індивідуальний,

оскільки кожен суб'єкт сприймає цей символ з точки зору індивідуального життєвого досвіду.

Тут життєвий досвід підлітка можна розглядати як певну концептуальну модель багатовимірного відображення реальності, яка описує об'єктивну дійсність за допомогою різних перцептивних, вербальних, міфологічних, символічних мов. Образи, символи, знаки надають світові особливої форми, індивідуальної "упаковки". Це пряма і зворотня проєкції внутрішнього і зовнішнього світів один на одного, багаторазового відображення й у кожному відображенні змінювана реальність [16, с.33].

Розглядаючи символ як індивідуально-психологічний інструмент, Т. Буякас для початку діалогу зі спонтанним досвідом своєї свідомості, підкреслював два аспекти: 1) символ є "інструментом включення у свідомість", певний зміст якого ми можемо пізнати, своєю чергою, тільки через символи;

2) символ дає можливість прочитати схеми інтерпретації, які, претендуючи на єдність і точність знання, лише закривають життя свідомості, а через унікальний символічний опис, який поглиблює нашу увагу до нього, спонукає уяву суб'єкта і таким чином відкриває місце для нового особистісного досвіду, тобто створює можливості для розгортання життєвого процесу. Ця властивість символу важлива для нас тому, що вона свідчить про його "проспективні" можливості, тобто дає можливість символу стати тим психологічним інструментом, який спонукає думати і відкриває шлях для отримання нового досвіду.

Проспективну функцію символу також підкреслював К. Юнг: "...проспективна функція є антиципацією майбутніх свідомих досягнень, які появляються у несвідомому, на зразок підготовчої вправи чи ескізу, попереднього плану. Його символічний зміст іноді є проектом для вирішення конфлікту" [2; с.100].

Символ, як стверджує В. Куєвда, – категорія культурологічна і, як і кожна конкретна система культури, так чи інакше умовна, символічна. Звернення до символу в кінцевому рахунку передбачає семантичну проєкцію на контекстуально-кодові параметри, закладені у соціокультурних підвалинах. Етнокультурний простір і сама поведінка підлітка значною мірою визначаються факторами, що становлять зміст феномену традиційності. Джерелом останньої постають міфологічні джерела етносвідомості, що впродовж філогенези диференціюються як культурний, психічний досвід з його можливими виразнішими чи приглушенішими етнокультурними виявами [7, с.138].

Таким чином, культурно задані схеми не лише означають певні події, дії, предметну сферу, а й слугують основою для організації діяльності й розуміння, виявлення та створення нової реальності, насамперед реальності особистого досвіду. На основі моделей осмислення реальності, які надає культура, особистість створює приватні схеми та сценарії самоорганізації психіки, що стають основою для

формування самостійної поведінки, психічної реальності як здатності усвідомлювати та мислити культурними текстами.

Враховуючи це, важко не погодитися з думкою В. Куєвди про те, що психологічна допомога вимагає подолання відчуженості людини від міфологічних, архетипічних, етнокультурних елементів індивідуального психічного досвіду, який може бути використаний також у психотерапевтичній практиці як засіб оптимізації поглибленого проникнення у сутність хвороби у процесі діагностики і надання допомоги.

Традиціоналізація коригує інформаційний масив, йому надається такої конфігурації і внутрішньої структури, які актуалізують визначальні аспекти життєдіяльності людини, тобто, традиція сприяє особистісній та соціальній самоорганізації, уточнює і регулює ієрархію вартостей як у межах індивідуальної шкали цінностей, так і окремо узятих соціальних, національних, етнічних спільнот. У такий спосіб людина, підпорядкована традиції, перебуває одночасно під впливом двоєдиної функції: з одного боку – консервація, селекція і засвоєння досвіду, а з іншого – постійне оновлення, розвиток і заохочення творчих підходів як внутрішнього механізму розвитку, становлення, що, власне, є зразком традиційної орієнтації, усвідомленого ставлення до успадкованих і відтворюваних норм.

Селекціонований досвід і життєві цінності становлять основу, на якій формується психологія поведінки, вчинку, система важливих психологічних настановлень, рис характеру (впевненість у своїх силах, готовність і здатність долати перепони, ставити складні завдання і розв'язувати їх, вміння екстраполювати опановані зразки поведінки та діяльності на розв'язання нових проблем тощо) [7, с. 53].

Враховуючи зазначені вище положення, погодимося із думкою Р. Шульги про те, що досліджуючи аксіологічні чинники арт-терапевтичного впливу засобами народного мистецтва, зокрема писанки та вишивки на внутрішній світ підлітка, необхідно обов'язково враховувати весь спектр детермінантів процесу сприйняття мистецького твору: від психологічних потреб у зверненні до мистецтва, соціально-психологічних та соціокультурних чинників, що визначають процес сприйняття, до ціннісних орієнтацій особистості, які виступають фільтрами для інформації, втіленій у художньо-естетичному повідомленні [17 с. 90]. Розв'язання цих завдань і є метою подальшої роботи над проблемою.

Висновок. Ефективність арт-терапевтичного впливу можлива за умов, коли підліток сприймає народне мистецтво як цінність і у спілкуванні з ним виявляє активність, стає співучасником творення художньо-естетичної інформації.

Зміст і форма твору, їхні взаємозв'язки визначатимуть рівень художньо-естетичного впливу – емоційно-чуттєвий або формувальний. Якщо мистецькі твори актуалізують у свідомості підлітка проблеми,

які не вийшли за межі сьогодення, вони не витримують перевірки часом і залишаються поза його духовним життям. Ціннісне орієнтування будуть здійснювати мистецькі твори, у яких порушуються проблеми буття, краси, кохання й зради, совісті й обов'язку, де головною темою є людина у своїй складності й багатомірності. У процесі спілкування з такими творами активізується емоційно-чуттєва й раціональна сфери молоді людини, збуджується потреба в самопізнанні, відбуваються інтелектуальні процеси, що загалом може здійснити вплив на характер життєдіяльності підлітка в усіх сферах буття.

1. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех: підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Буякас Т.М. Личностное развитие в условиях работы самопонимания, опосредованной символами / Т.М. Буякас // Вопросы психологии. – 2000. – № 1. – С. 96-109.
3. Знаков В.В. Понимание как проблема психологии человеческого бытия / В.В. Знаков // Психологический журнал. – 2000. – № 2. – С. 7-15.
4. Каленюк О. Формування естетичної культури у студентів художнього фаху в процесі живописного зображення людини / О. Каленюк // Обрії. – 2004. – №1. – С. 25-28.
5. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ.: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
6. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво у школі. – 1-7 клас / О. Ковальов: Навчальний посібник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – 144 с.
7. Куєвда В. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект. Монографія. / В. Куєвда. – Донецьк: Український культурологічний центр, Донецьке відділення НТШ, 2007. – 264 с.
8. Мовчан В.С. Естетика: Навч. посіб. / В.С. Мовчан. – К.: Знання, 2011. – 527с.
9. Назарова Л.Д. Фольклорная арт-терапия / Л.Д. Назарова. – СПб.: "Весь", 2002. – 270 с.
10. Осадко Г. До питання градуїзованості дефінітивного комплексу "символ – знак – метафора – алегорія – емблема" / Г.Осадко // Мандрівець- 2005.– № 2. – С. 58-62.
11. Осьмак Л.П. Умови активізації особистісного потенціалу підлітків / Л.П. Осьмак // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 2. – С. 49-58.
12. Психология подростка: учебник / под. ред. члена-корреспондента РАО А.А. Реана. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2007. – 408 с.
13. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О.П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
14. Славская А.Н. Интерпретация как предмет психологического исследования / А.Н. Славская // Психологический журнал. – 1994. – № 3. – С. 78-88.
15. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистісного досвіду: [монографія] / за редакцією Н.В. Чепелевої. – Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
16. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
17. Шульга Р.П. Искусство и ценностные ориентации личности / Р.П. Шульга / АН УССР. Ин-т философии; отв.ред. В.П.Михалев. – Киев: Наук. думка, 1989. – 120 с.

The article focuses on the methodological development of art-therapeutic effects traditional art on adolescent learners in the context of psychological support in a secondary

school. Considered axiological aspects of the art therapeutic effects on teen behavior and the formation of his personality in general.

Keywords: *teenager, folk Art, art therapy.*

УДК 159.923.2

Марина Сітцева

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО ОБРАЗУ

У статті розглядаються психологічні особливості мультиплікаційних образів як засобів морально-етичного та пізнавального розвитку дитини, специфічні риси конструювання художніх образів у мультиплікації. Подається класифікація основних видів образів, які відіграють визначальну роль у формуванні мультиплікаційної образності.

Ключові слова: *мультиплікація, анімація, мультфільм, художній образ, мультиплікаційний образ, персонаж, образна мова мультфільму.*

Постановка проблеми. Майже всю інформацію із зовнішнього світу дитина сприймає зорово, у вигляді образів, з яких у подальшому формується її картина світу. Особливо привабливими зоровими образами є яскраві та динамічні анімаційні персонажі [8].

Виконання вимоги зовнішньої привабливості для наймолодшої аудиторії, проте, не задовольняє потребу дітей у пізнанні та розвитку. Постійний перегляд телевізійних передач, в тому числі і мультфільмів, формує у маленького глядача специфічний тип сприйняття, для якого характерна низька розумова активність, а будь-яке інтелектуальне зусилля сприймається як значне напруження. З цієї причини, наприклад, дітям важко починати виконувати шкільні домашні завдання після перегляду мультфільмів, і навіть у дорослих спостерігається схожа тенденція: складність переключення з перегляду кіно чи телепередачі на інтелектуальну діяльність.

Проблема криється не у перегляді мультфільмів чи телепередач як такому, а у низькій якості трансльованих образів. Мультиплікаційний образ (як і інші телевізійні та кінообрази), на наш погляд, повинен містити не лише інформаційний ресурс (опис подій сюжету, діалоги персонажів тощо), а й стимулювати пізнавальний інтерес, допитливість глядача. Якісні мультиплікаційні образи є пізнавальними для дитини, насичують її не лише емоційно, а й морально, інтелектуально. Хорошим є результат перегляду мультфільму, за якого дитина задає дорослим питання стосовно побаченого. Якщо ж мультфільм не стимулює таку пізнавально-дослідницьку активність, можемо вважати, що він був лише "спожитий", тобто відбувся його перегляд і засвоєння пропонованої інформації (звісно, засвоєння некритичне). Як наслідок, відбувається поступове формування у